

Volitve 2011

Primerjalna analiza volilnih programov strank z vidika trajnostnega razvoja

Ljubljana, 18. november 2011

Vsebina

Uvod	2
Kako se stranke odzivajo na največje okoljske izzive prihodnosti?.....	3
Katere stranke s stališča trajnostnega razvoja Slovenije ponujajo največ, katere najmanj?	3
Kaj zbuja optimizem?	4
Programska neskladja, nepoznavanje in skrb vzbujajoče namere	5
Reorganizacija Ministrstva za okolje in prostor	7
Katera področja iz Manifesta za uresničenje tretjega razvojnega podviga imajo med strankami največjo podporo?	7
Katera področja Manifesta za uresničenje tretjega razvojnega podviga imajo med strankami najmanjšo podporo?	8

Uvod

V okviru mreže Plan B za Slovenijo - Pobuda za trajnostni razvoj, ki združuje 36 okoljskih nevladnih organizacij, smo ocenili volilne programe strank z vidika trajnostnega razvoja. Namen te analize je podati neodvisno oceno programov strank glede na najpomembnejše okoljske izzive prihodnosti. Z analizo spodbujamo tudi razpravo o strateških razvojnih usmeritvah Slovenije in ponujamo volivcem nepristranski vodič s stališča trajnostnega razvoja.

Osnovo za ocenjevanje programov je predstavljal [Manifest za uresničenje tretjega razvojnega podviga](#), ki ga je pripravila mreža Plan B za Slovenijo. Manifest, ki povzema opis stanja na aktualnih področjih trajnostnega razvoja in predlaga najpomembnejše ukrepe mandata 2012-2015, je sestavljen iz štirih krovnih področij (trajnostni razvoj, samooskrbnost, celostni pristop in sodelovanje, priložnosti zelene rasti) in petnajstih področij, ki se umeščajo med horizontalne ukrepe, prehod v nizkoogljično družbo ter kmetijstvo, naravne vire in ohranjanje narave. Programe je ocenjevalo 14 ocenjevalcev, predstavnikov okoljskih nevladnih organizacij.

Ocenjeni so bili programi naslednjih 13 strank: SD, Zares, DeSUS, LDS, SDS, SLS, SNS, Pozitivna Slovenija, Lista G. Viranta, Nsi, HUMANA Slovenija, TRS, SMS-Zeleni.

Pred predčasnimi parlamentarnimi volitvami je mreža Plan B za Slovenijo stranke povabila tudi k skupnemu delovanju za uresničenje trajnostnega razvoja, k podpisu [Zaveze za uresničenje tretjega razvojnega podviga Slovenije](#). Njen namen je združiti moči pri zaščiti temeljnih potencialov kakovostnega življenja v Sloveniji. Zaveza ne posega v konkretne politične vsebine in podpisnikom omogoča avtonomno in suvereno razvijanje politik v skladu z lastnimi vrednotami.

Kako se stranke odzivajo na največje okoljske izzive prihodnosti?

Ob primerjavi programov strank se ponuja nekaj splošnih ugotovitev, ki se tičejo prepoznavanja trajnostnega razvoja kot ključnega tako za konkurenčnost gospodarstva kot tudi za kakovost življenja. Med analiziranimi programi se je pokazala ogromna razlika pri razumevanju in odzivanju na največje okoljske izzive prihodnosti. Spodbudno je, da se je v povprečju zavedanje pomembnosti trajnostnih tem med strankami izboljšalo, še vedno pa v večini primerov trajnostni vidik ni vpet v vse cilje, kar lahko v današnjem času zagotovo označimo za neodzivanje na največje okoljske izzive prihodnosti.

Večina pozornosti je v programih strank namenjena sanaciji javnih financ in izhodu iz gospodarske krize, ki je prerasla razsežnosti finančne krize in je svetovno gospodarstvo pahnila v najhujšo recesijo po veliki krizi iz prejšnjega stoletja. Pozornost politike, medijev in javnosti se je usmerila predvsem na gašenje finančnih požarov, v veliki meri pa so spregledane trajnostne teme. Ključna globalna grožnja (podnebne spremembe) in ključni nacionalni izziv (trajnostni razvoj) za zdaj še nista prišla v središče razprave. Nekateri države so spretno povezale spodbudo gospodarstvu z odzivom na podnebno-energetsko krizo, kar zaznava le peščica analiziranih programov. Spodbudno je sicer, da posamezne stranke vendarle prepoznavajo trajnostni razvoj kot paradigmo prihodnosti, a prehod v trajnostno družbo zahteva celostno obravnavanje in to mora postati temeljni princip delovanja vlade.

S podpisom Zaveze za uresničenje tretjega razvojnega podviga Slovenije so se združile v skupni podpori trajnostnemu razvoju Slovenije naslednje stranke: TRS, LDS, SMS-Zeleni, Zares, SNS, Pozitivna Slovenija, SDS in SEM-SI. Podpise Zaveze pogrešamo predvsem od dveh pomembnejših v trenutnem predvolilnem političnem prostoru -Lista Gregorja Viranta in SD.

Katere stranke s stališča trajnostnega razvoja Slovenije ponujajo največ, katere najmanj?

Stranke lahko glede na kakovost trajnostne usmeritve v programih na grobo razdelimo v štiri skupine:

- TRS in SMS-Zeleni sta trajnostni razvoj in prehod v nizkoogljično družbo umestila kot osrednjo vizijo, okoljski vidik je vpet v vse cilje, hkrati pa ukrepi niso podrobno razdelani.
- Zares (ki se je v skupni oceni programov uvrstil na prvo mesto), LDS in SDS prepoznavajo pomembnost trajnostnega razvoja in ga povezujejo z uspešnim izhodom iz gospodarske krize. Okoljski vidiki niso vpeti v vse programske cilje, predvsem ne v gospodarske in finančne.
- Nsi, SD, SNS imajo nekatera področja razdelana, a parcialno in ne kot del trajnostnega razvojnega modela ter Pozitivna Slovenija, ki sicer vzpostavlja integriran trajnostni razvojni model, a ukrepe predstavlja zelo skopo.
- SLS, DeSUS, HUMANA Slovenija, Lista Gregorja Viranta (katere program se je uvrstil na zadnje mesto) vsebinam trajnostnega razvoja namenjajo obrobno vlogo, nimajo konkretnih ciljev ali ukrepov in se pri posameznih področjih ne dvignejo nad deklarativno raven.

Kaj zbuja optimizem?

Napredek od parlamentarnih volitev 2008

Kot največji razlog za optimizem lahko izpostavimo, da se stanje prepoznavanja strank ključnih razvojnih tem z leti izboljšuje. V primerjavi s programi strank za parlamentarne volitve 2008 lahko opazimo, da so prav vse stranke, ki so bile vključene v obe analizi programov, svojo oceno povišale (Zares, LDS, SDS, Nsi, SD, SNS, SLS, DeSUS). Povprečna skupna ocena se je povišala iz 1,68 na 2,18, kar kaže na to, da so stranke v povprečju začele trajnostne vsebine več vključevati v cilje in ukrepe ter jih obravnavati bolj kot zgolj na deklarativni ravni. Največji skok je naredila stranka Nsi, ki v programu 2008 trajnostnim vsebinam ni posvečala nobene pozornosti, v letu 2011 pa je dosegla oceno 2,42, kar jo uvršča na 5. mesto izmed vseh ocenjenih. Najmanjši skok beleži stranka Zares (iz 3,11 na 3,18), ki je sicer obdržala prvo mesto, drugi najmanjši pa SLS (iz 1,55 na 1,79).

Nova stranka s trajnostno usmeritvijo

Letos se je na političnem prizorišču kot nov akter pojavila Stranka za trajnostni razvoj Slovenije – TRS, ki trajnostni razvoj in prehod v nizkoogljično družbo opredeljuje kot svojo osrednjo vizijo in je okoljski vidik vpela v vse cilje; vendar pa so tudi pri njih vsebine na ravni konkretnih ukrepov mestoma še nedodelane.

Štirje trajnostni projekti s soglasno podporo strank

V analizi strank smo prepoznali spodbudno podporo velike večine strank štirim projektom, ki odgovarjajo na aktualne izzive trajnostnega razvoja in ustvarjajo priložnosti za izhod iz krize:

- Prehranska samooskrba (s poudarkom na ekološki pridelavi)
- Vrednostna veriga predelave lesa
- Energetska prenova javnih in zasebnih zgradb
- Modernizacija železniškega omrežja (s poudarkom na 2. tiru in primestnih povezavah)

Vsi projekti podpirajo prehod v nizkoogljično družbo z zmanjševanjem izpustov TGP in manjšanjem rabe fosilnih goriv, kar zmanjšuje tveganja v zvezi z pričakovanim dvigom cen ogljika in energentov ter hkrati povečuje konkurenčnost slovenskega gospodarstva. So regionalno uravnoteženi in prinašajo priložnosti za nova delovna mesta. Izhajajo iz slovenskih strateških virov in prispevajo k njihovi ohranitvi. Ponujajo priložnosti za ustvarjanje dodane vrednosti in inovacijske preboje. Trije od njih (prehranska samooskrba, vrednostna veriga predelave lesa ter energetska prenova javnih in zasebnih zgradb) so tudi pomembni s stališča prilagajanja na podnebne spremembe. To so projekti "ekonomije smisla", saj odgovarjajo na temeljne izzive našega časa in potrebe prihodnjih generacij.

Vsi projekti so usmerjeni v rešitve in ne v probleme. Vsi imajo potencial mobiliziranja ne le strankarskega soglasja, temveč spodbujanja sodelovanja vseh sektorjev družbe: zasebnega, javnega, nevladnega in raziskovalno-akademske sfere.

Programska neskladja, nepoznavanje in skrb vzbujajoče namere

Navkljub napredku v primerjavi s programi leta 2008, je v programih še vedno zaznati neskladja med usmeritvami in ukrepi, kar se v največji meri vidi na področju energetike. V programu stranke SD je tako jasno viden paradoks, ko na eni strani stranka omenja podporo obnovljivim virom in učinkoviti rabi s ciljem stabilizacije porabe energije, da "ne bo treba povečati proizvodnje energentov", na drugi pa podpira gradnjo TEŠ 6 in NEK II ter s tem povečuje proizvodnjo energije. Neskladje je zaznati tudi v programu SDS. Stranka se zavzema za pospešenje projekta NEK II in dokončanje TEŠ 6, kar je v očitnem nasprotju z razvojem trajnostne energetike, ki jo stranka na deklarativni ravni, ponekod pa tudi konkretno podpira. 25% energije iz OVE in 20% URE do 2020 je cilj, za katerega se zavzemajo, a temu cilju je Slovenija že zavezana v okviru EU (20:20:20). Na eni strani pravijo, da je potrebno pospešeno preučiti možnost NEK II, na drugi pa zatrdijo, da je potrebno pospešiti izvedbo NEK II, kar kaže na zavajanje: bodo NEK II zgolj preučili ali pa so že odločeni za gradnjo, ne glede na rezultate preučevanja?

Na področju energetike bode v oči tudi ukrep SDS glede trošarin, ki pravi: "Trošarinska politika sedanje vlade na področju naftnih derivatov je ekonomski absurd. Zaradi visokih in nekonkurenčnih cen naftnih derivatov se zmanjšuje povpraševanje in s tem potrošnja ter posledično prihodki državnega proračuna. Predlagamo takšno trošarinsko politiko, da bodo cene naftnih derivatov za 5 do 10 % nižje od cen v sosednji cenovno najugodnejši državi". S takim ukrepom se porabo naftnih derivatov spodbuja, namesto, da bi se od nje oddaljevali. Odvisnost naše civilizacije od fosilnih goriv povzroča vrsto težav: pospešene podnebne spremembe zaradi prekomernih izpustov toplogrednih plinov, ogroženo energetska varnost (predvsem zaradi omejenih zalog poceni nafte), vojne in interesne konflikte za obvladovanje fosilnih virov, onesnaženje okolja in nesreče z razlitji itd. Vsi ti problemi imajo skupni vzrok, imajo pa tudi skupno rešitev: prehod v nizkoogljično družbo.

Med strankami so v energetske sklopu očitna neskladja med tradicionalnimi energetske usmeritvami z velikimi centraliziranimi investicijami in podporo obnovljivim virom energije, ki bi zahtevali decentralizacijo omrežnega sistema in drugačne usmeritve. Eden izmed prvih izzivov, s katerim bo soočena nova vlada, je projekt TEŠ 6. Med strankami, ki nasprotujejo TEŠ 6, so Zares, SNS, TRS in SMS-Zeleni. V svojih programih TEŠ 6 podpirajo stranke SD, Desus in SDS. Projekt TEŠ 6 pa v programih kar 6 strank ni omenjen, kar pušča nejasnosti glede podpore tem projektom (LDS, SLS, Pozitivna Slovenija, Lista G. Viranta, Nsi in HUMANA Slovenija). Okoljske nevladne organizacije pričakujemo, da bo nova vlada projekt TEŠ 6 dokončno zaustavila, saj je za trajnostno prihodnost Slovenije to edina možnost. Gre za gospodarsko, družbeno in okoljsko sporno investicijo, zaradi katere utegne Slovenija izpustiti razvojne priložnosti na področju učinkovite rabe in obnovljivih virov energije.

Tudi pri ostalih področjih je zaznati določena neskladja in/ali ne dovolj ambiciozne cilje. Pri stranki Zares lahko tako opazimo izjemno neambiciozen cilj, ki ga sami sicer ocenjujejo kot "izrazito ambicioznega" - zmanjšanje emisij CO₂ za 50 % do leta 2050 glede na izhodiščno leto 1986. Poleg tega bodo "podpirali prihode tako imenovanih nizko cenovnih letalskih prevoznikov", kar bo še dodatno povečalo emisije toplogrednih plinov. Če pa želimo za prihodnje generacije in za nas same ohraniti vsaj relativno stabilno in varno podnebje, moramo po ocenah znanstvenikov vrh

izpustov doseči najkasneje do leta 2015, nato pa izpuste toplogrednih plinov do sredine tega stoletja na globalni ravni zmanjšati za vsaj 80 %, kar za razvite države pomeni skoraj ničelne izpuste.

Na nepoznavanje definicije trajnostnega razvoja kaže program SDS, ki je sicer zelo razgledan in razdelan. Trajnostni razvoj je sicer deklarativno v središču, a ne izvedbeno. Očitna je navezava na evropsko strategijo 2020, usmerjeno na pametno, trajnostno in vključujočo rast. Na ravni resorjev in ukrepov pa opazamo očitno neskladje med staro in novo paradigmo. SDS govori o petih razsežnostih razvoja: človeški, kulturni, socialni, politični in gospodarski (okoljske ni!). Poleg tega lahko zaznamo zelo neambiciozno opazko, da je Slovenija premajhna, da bi lahko reševala okoljske izzive, saj pravijo, da "obstajajo pa tudi vprašanja, ki se lahko uspešno rešujejo samo na svetovni ravni", med katere umeščajo tudi varstvo okolja ter zadostno in varno oskrbo z energijo.

V kontekstu trajnostnega bi lahko izpostavili tudi program LDS, kjer so področja trajnostnega razvoja sicer uvrščena visoko na prioriteten lestvici (3. področje), a niso integrirana v gospodarstvo, navkljub načelnemu prepoznavanju priložnosti.

Pri področju mobilnosti, ki je že samo po sebi eno najslabše ocenjenih področij, izpostavljamo program stranke DeSUS, ki kaže na to, da se stranka ne zaveda resnosti položaja in negativnih družbenih posledic, ki jih ima tak razvoj mobilnosti, kot ga omenja. Gre za nerealen program, saj obljublja modernizacijo železnic in nadaljevanje z gradnjo AC, kar bi bil za Slovenijo prevelik zalogaj, saj sta pretekli dve desetletji pokazali, da nismo sposobni graditi obojega naenkrat. To tudi kaže na neresnost načrtov z železnico, saj je za AC lažje pridobiti mednarodna sredstva kot za gradnjo železnic. Pomembno je omeniti tudi stranko LDS; skrb zbuja dejstvo, da gre za stranko s tradicijo vladanja, ki se kljub temu še vedno ne zaveda pomembnosti celovitega razvoja mobilnosti za kakovost življenja in rabo energije v državi, kot tudi za stanje okolja. Skrb zbuja cilj gradnje 3. in 4. osi, namesto, da bi se vse usmerilo v dograditev železnice, ki precej bolj potrebuje obnovo.

Trajnostno kmetijstvo, sicer drugo najbolje ocenjeno področje, mestoma še vseeno kaže na nepoznavanje tematike. Pri stranki Zares je sicer pozitivno, da kmetijstvo in hrano obravnavajo poglobljeno in napovedujejo konkretne spremembe. Niso pa na tekočem z razvojem na področju kmetijske politike in gensko spremenjenih organizmov (GSO) v EU in se očitno ne zavedajo, da bi bili, glede na že doseženo, potrebni bolj smeli cilji (npr. poleg ekološke pridelave bi Zares podpiral tudi integrirano pridelavo, ki je v predlogu nove Skupne kmetijske politike ni več prav zato, ker od nje ni naravovarstvenih oz. okoljskih koristi). Tudi stranka Nsi ni na tekočem z razvojem na ravni EU, saj se bodo na področju GSO zavzemali za tako rekoč že doseženo. Stranka SLS, ki je bila poleg zgoraj omenjenih Zares in Nsi tudi dobro ocenjena na področju kmetijstva, daje preveč pozornosti lokalni pridelavi, v tej povezavi pa premalo ekološki pridelavi. Stranka pozablja, da so potrošniki za partnerstvo s kmetom zainteresirani tedaj, ko gre za ekološke pridelke, ne zgolj lokalne.

Skrb vzbujajo tudi načrti stranke SDS za povečanje učinkovitosti izkoriščanja gozdov, npr. namera po združevanju malih lastnikov gozda. Huda grožnja je namera o popolni privatizaciji državnih gozdov (razen če je meja 240.000 ha, ki jo program navaja za ohranitev v državni lasti, tiskarska napaka). Problematicni so tudi predlogi za energetska izrabo reke Mure in poenostavitve postopkov za komasacije.

Najslabše od vseh pa se je odrezala Lista Gregorja Viranta, ki ji sicer javnomnenjske raziskave napovedujejo visoko uvrstitev. V uvodu programa res da piše, da "želijo državo upravljati za ljudi,

za vse državljanke in državljane, in sicer na etičen, pravičen, domoljuben, okolju prijazen, učinkovit, gospodaren in sočuten način", v nadaljevanju pa trajnostnega razvoja, okolja, energetike, narave, itd. sploh ni. Izmed vseh 19 obravnavanih področij ima razdelano le področje kmetijstva ter na deklarativni ravni področje samooskrbnosti. Glede na težo prehoda v nizkoogljično in trajnostno družbo, je to izrazito negativno dejstvo in kaže na neprepoznavanje enega ključnih razvojnih vprašanj in izzivov našega časa. Skrb vzbujajoča je tudi namera stranke, da bo pospešila izdajanje okoljskih soglasij na način, da se bo štelo, da je soglasje izdano, če soglasodajalec ne bo odreagiriral v roku enega meseca, kar kaže na nepoznavanje področja varstva okolja.

Reorganizacija Ministrstva za okolje in prostor

Skoraj vsi obravnavani programi se dotaknejo reorganizacije vlade in v veliki večini predlagajo zmanjšanje števila ministrstev. Programi ponujajo namesto sedanjega Ministrstva za okolje in prostor različne rešitve (Ministrstvo za prehrano in okolje; Ministrstvo za okolje, prostor, kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano; Ministrstvo za življenjsko okolje; Ministrstvo za sonaravni razvoj; Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo, prehrano in ekologijo; Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo, prehrano in okolje; sprememba naziva ministrstva iz Ministrstva za okolje v Ministrstvo za trajnostni razvoj). Večina teh predlogov ne kaže poglobljenega razmisleka in analize, temveč izhajajo iz potrebe po zmanjšanju stroškov javne uprave. Najbolj celovit program reorganizacije MOP predlagata Zares in SDS, ki združitve z drugimi resorji ne predlagata.

Stanje na MOP je vsekakor pereče: ministrstvo zaradi slabe organizacije in notranjih blokad ne opravlja svojega izvirnega poslanstva in deluje prej kot zavora trajnostnega razvoja in varstva okolja, ne pa kot spodbujevalec.

Nevladne organizacije v okviru mreže Plan B za Slovenijo nimajo skupnega stališča do predlaganih oblik, vrsta njih pa je izrazila bojazen, da združitve z Ministrstvom za kmetijstvo, gozdarstvom in prehrano ne bi prispevala k ureditvi razmer, saj bi šlo za združitve dveh resorjev z najboljšejejšima svežnjema evropske zakonodaje in z že sedaj zelo razvejano strukturo.

Katera področja iz *Manifesta za uresničenje tretjega razvojnega podviga* imajo med strankami največjo podporo?

Med strankami se najbolj izrazito kažejo področja priložnosti zelene rasti, trajnostnega kmetijstva in samooskrbnosti, saj so omenjena in v večji ali manjši meri razdelana v vseh analiziranih volilnih programih. Med krovnimi področji je poleg priložnosti zelene rasti in samooskrbnosti relativno dobro ocenjeno področje trajnostnega razvoja, ki le v dveh programih v razvojnih usmeritvah ni prepoznan niti na ravni analize niti predlaganih rešitev (DeSUS in Lista Gregorja Viranta). Pri vseh treh omenjenih področjih je bila najbolje ocenjena Stranka za trajnostni razvoj Slovenije –TRS (priložnosti zelene rasti z oceno 5 ter samooskrbnost in trajnostni razvoj z oceno 4).

Med horizontalnimi ukrepi stranke najbolj prepoznavajo področje odgovornega ravnanja s prostorom, ki pa ni dobil omembe v programih DeSUS in Lista Gregorja Viranta. Najbolje sta se tu odrezala LDS in Zares z oceno 4.

Med ukrepi za prehod v nizkoogljično družbo so stranke največ poudarka dale trajnostni energetiki, ki pa v mnogih primerih kaže na neuskklajenost med cilji in ukrepi ter obenem ne dovolj ambiciozne cilje. Tu so se najboljše, z oceno 3,5, odrezale stranke Zares, TRS in SMS-Zeleni.

V področju kmetijstvo, naravni viri in ohranjanje narave je največ poudarka med strankami na trajnostnem kmetijstvu, ki ga do neke mere obravnavajo ali vsaj omenjajo vse stranke (z najboljšo oceno 4 stranka TRS), kot pomembna pa so se v primerjavi z vsemi ukrepi pokazala tudi ostala področja v tem sklopu - ohranjanje narave, voda kot strateški vir, gozd in les, učinkovita raba virov in odpadki.

Katera področja *Manifesta za uresničenje tretjega razvojnega podviga* imajo med strankami najmanjšo podporo?

Skrb vzbujajoče je dejstvo, da je področje trajnostne mobilnosti, ki ga mreža Plan B za Slovenijo prepoznava kot enega najpomembnejših za prehod v nizkoogljično družbo, v programih strank zelo slabo obravnavano. Cilji in ukrepi so izrazito premalo ambiciozni in ne dovolj konkretni, kar se kaže tudi v ocenah (najbolje ocenjen je program od stranke Zares, pa še to le z oceno 2,5; povprečna ocena je 1,6). Programi to področje obravnavajo neambiciozno in brez inovativnih pristopov, čeprav smo na področju trajnostne mobilnosti med zadnjimi v Evropi.

Zelo skopo je naslovljeno tudi področje prilagajanja podnebnim spremembam, saj kar 8 strank tega področja sploh ne omenja (DeSUS, SLS, SNS, Pozitivna Slovenija, Lista Gregorja Viranta, Nsi, HUMANA Slovenija, SMS-Zeleni). Glede na to, da se nekaterim posledicam podnebnih sprememb ne moremo več izogniti, je nujna prilagoditev na podnebne spremembe in blažitev njihovih posledic. Družba, ki se ne bo sposobna prilagoditi, tvega več in bo imela višje stroške.

Najmanjšo podporo so med ocenjenimi programi sicer dobila naslednja področja: neformalno učenje za trajnostni razvoj (povprečna ocena 1,08), sistemski ukrepi za razvoj nevladnih organizacij (povprečna ocena 1,3) ter industrijsko onesnaženje: stara bremena in sedanji viri (povprečna ocena 1,3).

Primerjalna analiza je rezultat dela sodelavcev-ocenjevalcev:

Anamarija Slabe (Inštitut za trajnostni razvoj), Barbara Kvac (Focus društvo za sonaraven razvoj), Dejan Savič (Greenpeace v Sloveniji), Gaja Breclj (Umanotera), Jaka Kranjc (Ekologi brez meja), Karmen Kogoj Ogris (Umanotera), Lidija Živčič (Focus društvo za sonaraven razvoj), Marko Peterlin (Inštitut za politike prostora), Martina Zupan (Global Water Partnership Slovenija), Matej Ogrin (Cipra Slovenija), Nina Štros (Greenpeace v Sloveniji), Renata Karba (Umanotera), Tomaž Jančar (DOPPS), Vida Ogorelec (Umanotera)

Dodatne informacije:

Umanotera, Slovenska fundacija za trajnostni razvoj, info@umanotera.org, 01 439 71 00

Priloga 1: Ocene strankarskih programov po področjih

Ocene po področjih	Zares	TRS	LDS	SDS	Nsi	SMS-Zeleni	SD	SNS	Pozitivna Slovenija	SLS	DeSUS	HUMANA Slovenija	Lista G. Viranta	Povprečje
Krovna področja														
Trajnostni razvoj	3	4	3	3	3	4	2	3,5	3	2	1	1	1	2,58
Samooskrbnost	2,5	4	3,5	3,5	3,5	2	3	3,5	2,5	3	2	2	2	2,85
Celostni pristop in sodelovanje	4	4	2	2	2	3	1	2	3	2	2	2	1	2,31
Priložnosti zelene rasti	4,5	5	3	3	3,5	4	3,5	3	3	2,5	1,5	1,5	1	3,00
Horizontalni ukrepi														
Zelena javnofinančna reforma	4	3	2	3	3	3	2	1	1	2	1	1	1	2,08
Izvajanje zakonodaje in programov	4	1	2	4	2	1	2	1	2	2	2	1	1	1,92
Neformalno učenje za trajnostni razvoj	1	1,5	1	1,5	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1,08
Odgovorno ravnanje s prostorom	4	3	4	3	3	2	3	2	2	2	1	3	1	2,54
Industrijsko onesnaženje: stara bremena in sedanji viri	2	2	1	1,5	1,5	1	1,5	1,5	1	1	1	1	1	1,31
Sistemske ukrepi za razvoj nevladnih organizacij	3,5	1	1	1	1	2	1,5	1	1	1	1	1	1	1,31
Prehod v nizkoogljično družbo														
Sistemske okvir za prehod v nizkoogljično družbo	3	2	2	3	3	3	3	2	1	2	1	1	1	2,08
Trajnostna energetika	3,5	3,5	2,5	2,5	2,5	3,5	2	2	2	2,5	1,5	1,5	1	2,35
Trajnostna mobilnost	2,5	2	2	1,5	1,5	1	2	2	1,5	1	1,5	1	1	1,58
Prilagajanje na podnebne spremembe	3	2	3	3	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1,62
Kmetijstvo, naravni viri in ohranjanje narave														
Trajnostno kmetijstvo	3,5	4	3,5	3,5	3,5	1,5	3	2,5	1,5	3	2,5	2,5	3	2,88
Ohranjanje narave	3	3,5	3	2,5	2,5	2	2,5	2,5	1,5	1	1,5	1	1	2,12
Voda kot strateški vir	4	3	4	2	2	3	2	1,5	2	1,5	2	1,5	1,5	2,31
Gozd in les	1,5	3,5	4	2	2,5	2	3,5	3,5	2	1	1,5	1	1	2,23
Učinkovita raba virov in odpadki	3	2,5	3,5	3,5	2,5	3	2,5	1,5	1	1,5	2,5	1	1	2,23
SKUPNA OCENA	3,18	2,95	2,70	2,64	2,42	2,34	2,31	2,07	1,79	1,79	1,53	1,39	1,19	2,18

Legenda:

D	C	B	A	A+
1	od 1,01 do 1,99	od 2 do 2,99	od 3 do 3,99	od 4 do 5

Ocena 1 – v programu področje ni omenjeno

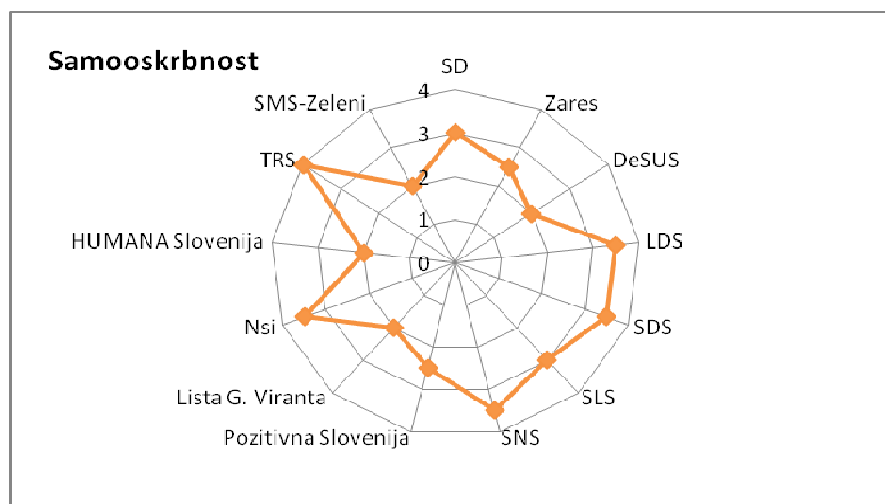
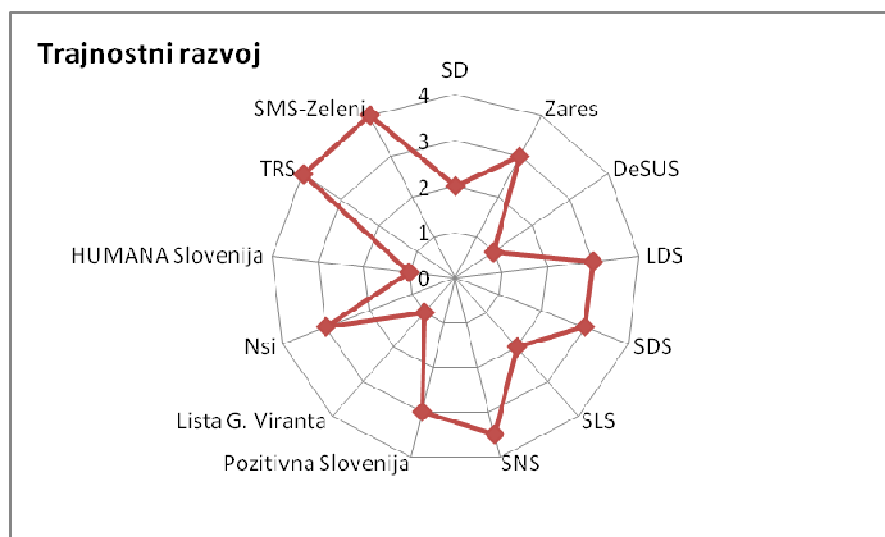
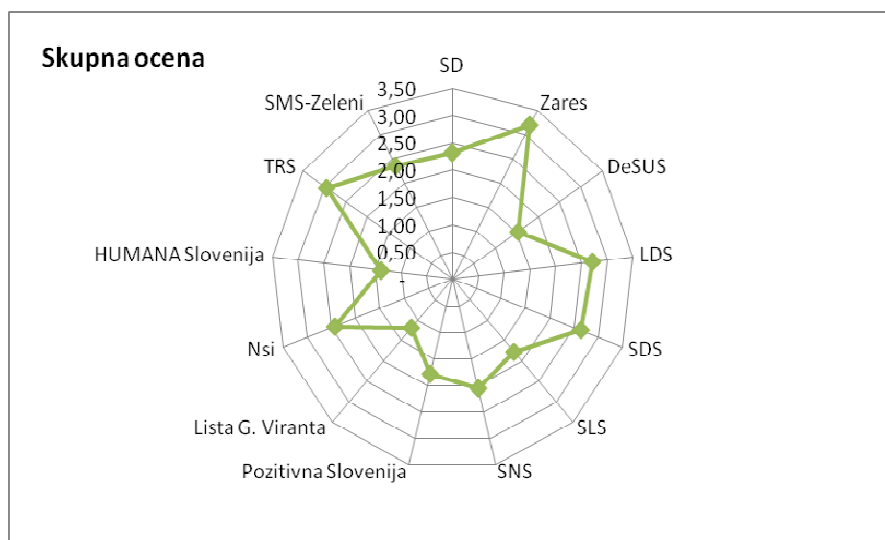
Ocena 2 – v programu je področje omenjeno, a samo na deklarativni ravni

Ocena 3 – v programu je področje delno razdelano (in opredeljeni so nekateri cilji ali ukrepi) ali pa je področje dobro razdelano, s konkretnimi ukrepi, a ne dovolj ambicioznimi cilji

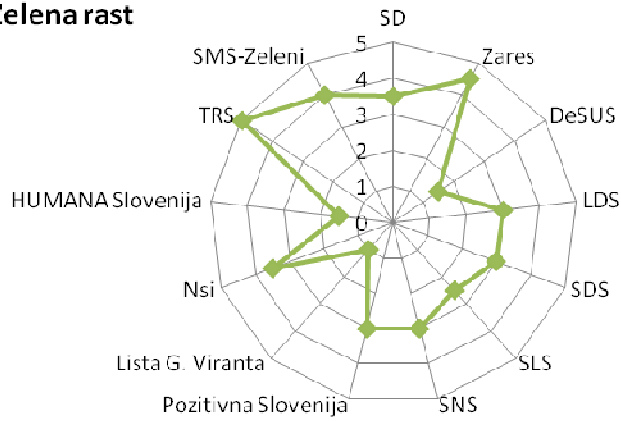
Ocena 4 – v programu je področje razdelano, postavljeni so konkretni ukrepi za doseganje ciljev Manifesta za uresničenje tretjega razvojnega podviga

Ocena 5 – program presega cilje in ukrepe Manifesta za uresničenje tretjega razvojnega podviga

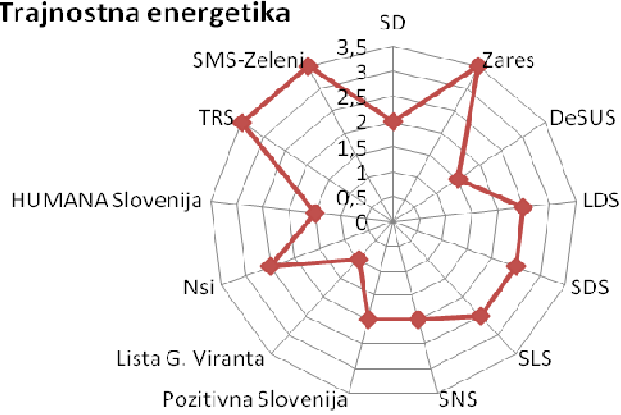
Priloga 2: Primerjalni grafikoni skupne ocene in pomembnejših področij

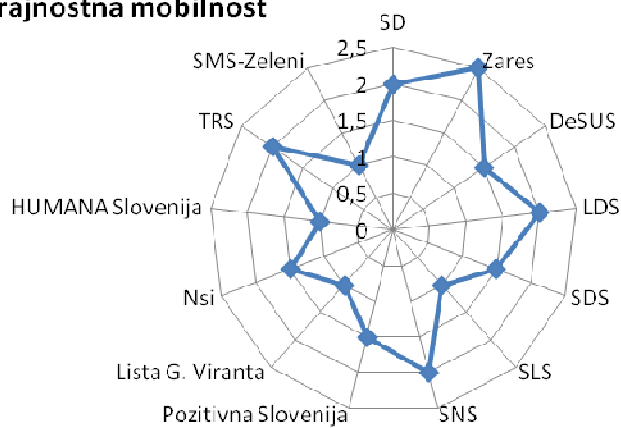
Zelena rast

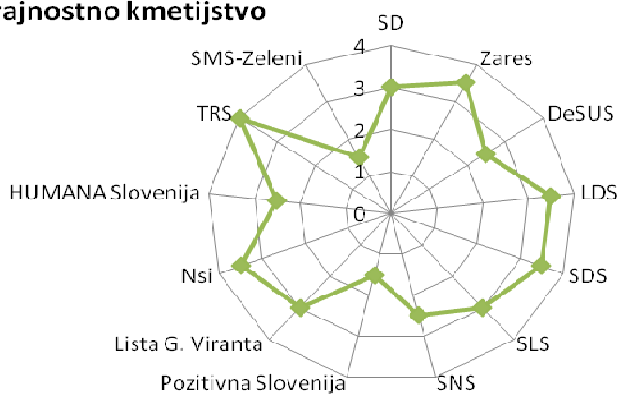
Trajnostna energetika

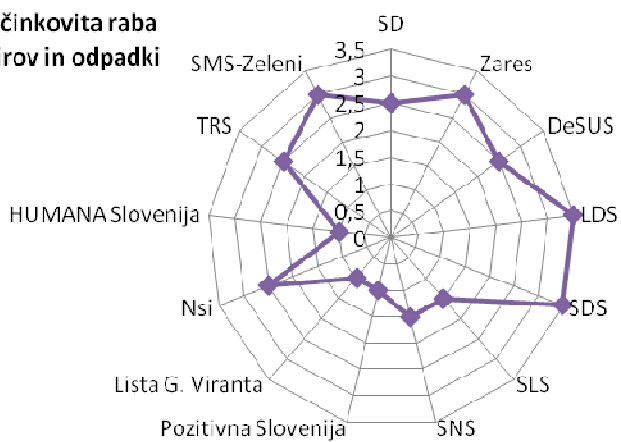
Trajnostna mobilnost

Trajnostno kmetijstvo

Učinkovita raba virov in odpadki

Gozd in les

